

ohľadu na to, akí sú ako jednotlivci, kvôli tomuto spoločnému vymedzujúcemu kritériu nemôžu úplne "uspieť" alebo splynúť. Až potom sa u mnohých z nich začala rozvíjať nová prislusnosť - "čierne sebauvedomenie". Keď sa to už stane, menšina sa dostáva do psychologickej separácie, keď "vonkajšie" sociálne zaradenia sú zároveň skupinou "vnútorne" prijímané, vzájomne sa tak posilňujú.

Druhý prípad sa týka menšiny, ktorá už má tradíciu oddelenosti vďaka svojim kultúrnym, sociálnym a historickým odlišnostiam od ostatných. Presvedčenie, že "prekročenie" alebo opustenie skupiny nie je možné alebo je ťažké, môže byť výsledkom nielen obmedzení kladných zvukov, ale aj silného sociálneho tlaku vnútri menšiny. Toto býva časté v prípade rôznych náboženských menšín, národných alebo etnických menšín, politických alebo ideologických hnutí.

Nakoniec sú aj také menšiny, ktoré, i keď sú si vedomé svojich kultúrnych, sociálnych, politických alebo historických rozdielov, chcú mať právo zanechať, podľa vlastného želania, niektoré alebo väčšinu z týchto rozdielov. Ak sa im v tom nekladú trvalé prekážky, skôr či neskôr môžu tieto menšiny splynúť s obklopujúcim spoločenstvom dokonca aj vtedy, keď si zachovávajú niektoré zo svojich špecifických charakteristík. Ako príklady snád možno uviesť Skótvov žijúcich v Anglicku alebo katolíkov v Británii a USA. V takýchto prípadoch vnútorné aj vonkajšie psychologické zábrany opustenia skupiny časom slabnú. Zoslabovanie sociologických kritérií sociálneho znevýhodnenia a diskriminácie je späté so slabnutím hlavnej psychologickej podmienky existencie menšiny: vnímanie jasných hraníc skupiny.

Celkom ináč je to vtedy, keď sa požiadavky menšiny splynúť podľa vlastného želania stretávajú z rôznych dôvodov so silným sociálnym a psychologickým odporom zvukov. K tejto otázke sa vrátame, keď sa budeme zaoberať psychologickými stratégiami menšín vhodnými na riešenie týchto problémov. Teraz stačí povedať, že konflikt medzi tlakom menšiny a prekážkami postavenými zvukom druhými môže dočasne vyvolať nové uvedomenie si prislusnosti, dať novú silu starým väzkom a môže nakoniec viesť k vzniku silných vnútorných zábran voči opusteniu skupiny.

Zhráme: rozlíšili sme tri všeobecné skupiny podmienok, ktoré vedú k objaveniu sa alebo posilneniu vnútroskupinových väzkov u členov menšín. V prvej z nich je spoločná identita priradená kategórii ľudí preto, že sú adresátmi určitých postojov a prístupov "zvukov". V druhom prípade skupina už existuje v zmysle želania uchovať si svoju samostatnú identitu, čo je ďalej posilňované vzájomným pôsobením "vnútorných" a "vonkajších" postojov a foriem sociálneho správania sa. V treťom prípade si existujúca skupina môže želať odstrániť svoje odlišnosti a oddelenosť od iných mnohými spôsobmi; ak keď je jej v tom zabránené, možno očakávať vznik novej a intenzívnej formy skupinovej identity.

Skupinovú identitu tvorenú väzkami členov so skupinou možno z psychologického hľadiska chápať ako zloženú z kognitívnych, hodnotiacich a emocionálnych zložiek. Kognitívnu zložku predstavuje uvedomenie si jednotlivcov, že sú členmi sociálnej skupiny, ktorá je zreteľne oddelená od ostatných skupín. V prípade typu menšín, o ktoré nám tu ide, je - ako sme videli - rozhodujúce, aby toto uvedomenie bolo spojené s presvedčením, že nie je ľahké - z rôznych dôvodov - vyvliecť sa z členstva v skupine a celkom sa v spoločnosti "strátiť". Hodnotiacia zložka je zložená z hodnotových významov spätých s členstvom v menšine. U menšín, ktoré sú sociálne znevýhodnené alebo sú takto svojimi členmi vnímané, je nutné zohľadniť zložité vzájomné pôsobenie niekoľkých druhov hodnotení. Jedna časť hodnotiacich úsudkov je výsledkom

zhodnotenia sociálneho postavenia a podmienok menšiny v porovnaní s inými identifikovateľnými skupinami alebo celkovo v rámci "väčšiny". Druhý typ hodnotení tvoria priaznivé alebo nepriaznivé úsudky o charakteristikách skupiny. Tretí typ súvisí so spôsobom, akým jednotlivec pociťuje svoje členstvo v skupine. Teda nepriaznivý úsudok o pozícii menšiny v spoločnosti celkovo sa môže spájať u jednotlivca tak s pozitívnym ako aj negatívnym hodnotením charakteristik skupiny a vlastného členstva v nej. Najjednoduchšia situácia je vtedy, keď sú všetky uvedené hodnotenia negatívne a opustiť skupinu nie je ťažké. Ak je však odchod zo skupiny ťažký alebo nemožný - ako je to v prípade väčšiny menšín, o ktoré nám tu ide - možno očakávať vznik celého radu individuálnych postojov, reakcií, adaptácií a stratégií. O niektorých z tých, ktoré sú v spoločnosti najčastejšie a najdôležitejšie, budeme hovoriť v nasledujúcich častiach.

Výsledné podoby rôzne poprepájaných hodnotení majú určité všeobecné charakteristiky. Ako sa pokúsime ukázať neskôr, ich psychologická história a možné vplyvy na konanie a postoje však môžu byť značne odlišné. Rozhodujúca podobnosť je často v emocionálnej zainteresovanosti na vlastnom členstve v menšine. Skupinovú "prislusnosť" alebo skupinovú "identitu" možno snád najlepšie chápať ako všeobecné výrazy postihujúce prostredníctvom zložitých vzťahov medzi individuálnym uvedením si členstva v skupine, ktorá je zreteľne odlišná od ostatných, rozmanitými hodnoteniami spätými s týmto uvedením a povahou a silou emocionálnej zainteresovanosti, ktorá vyplýva z týchto hodnotení a ktorá ich spätne ovplyvňuje.

IV. Od sociálnej stability k sociálnej zmene: psychologické dôsledky prislusnosti k menšine

Dovoľte začať dvoma banálnymi všeobecne platnými tvrdeniami: žiadna sociálna skupina nie je zložená z jednotlivcov, ktorí by všetci rovnako reagovali na podmienky, v ktorých žijú; nijaká sociálna skupina nie je ostrovom - v tom istom zmysle ako "nijaký človek nie je ostrovom". Sociálna skupina môže ako taká existovať len preto, že je zasadená do sociálneho systému zloženého z mnohých iných sociálnych skupín. Vzťahy - sociálne aj psychologické - medzi menšinami a ostatnými skupinami spoločnosti sa systatívne menia v závislosti od meniacich sa sociálnych podmienok a od rozmanitosti skupín, ktoré menšiny obklopujú. Každá sociálna skupina má tiež svoju vlastnú vnútornú štruktúru, v ktorej rozliční jednotlivci zaujímajú rozličné sociálne pozície. Rovnako v každej skupine existujú medzi jednotlivcami značné rozdiely v osobnosti, výkonnosti, v schopnostiach, v sociálnych úlohách, v rodinných podmienkach, vo výkone, v príležitostiach a v sľasti. Ako je potom možné s istotou hovoriť o psychologických dôsledkoch prislusnosti k menšine všeobecne?

Odpoveď je jednoduchá, nie je to možné. Pri analyzovaní týchto vplyvov sa nikdy nemožno domnievať, že výsledkom budú jednoduché zovšeobecnenia platné pre všetkých, väčšinu alebo aspoň mnohých členov istej menšinovej skupiny. Všetky "dôsledky", ktoré budeme opisovať, platia pre niektorých členov niektorých menšín a v rámci každej jednej menšiny možno nájsť rôznorodé schémy. Maximum, čo možno dosiahnuť, je identifikovať niektoré schémy, ktoré sa javia dôležitejšie ako iné, pretože ich používa viac ľudí, vo viacerých skupinách aj v rozličných okolnostiach. Zovšeobecnenia sociálnej psychológie sú (našťastie) obmedzené tvorivo a neobmedzenou rozmanitosťou a premenlivosťou ľudského sociálneho správania sa.

Tieto obmedzenia je nutné mať na pamäti, keď uvažujeme o sociálnom správaní sa, postojoch, citení a prislusnosti ľudí, ktorí patria k menšinám. V istom zmysle "sociálna psychológia menšín" nemá väčšie právo na samostatnú existenciu ako by mala "sociálna psychológia väčšín". Či skôr, jej nároky musia byť od začiatku skromné a založené na vopred jasne stanovených predpokladoch. To je dôvod, prečo sme venovali toľko miesta diskusií o tom, čo je v psychologickom zmysle menšina. Východiská, na ktorých je založený tento článok sú celkom jednoduché a tesne súvisia s predchádzajúcou diskusiou: členovia menšín, ako sme ich definovali skôr, majú určité spoločné problémy; existuje len obmedzené množstvo možných psychologických riešení (alebo prístupov k riešeniu) týchto problémov; druh použitého riešenia tesne súvisí so sociálnymi podmienkami, v ktorých menšiny žijú.

Tieto tri predpoklady možno doplniť širším hypotetickým zovšeobením. Vývoj vzťahov medzi veľkými sociálnymi skupinami (etnickými, národnými, kultúrnymi, sociálnymi atď.) je od druhej svetovej vojny silne ovplyvňovaný dvoma prebiehajúcimi procesmi, ktoré sa javili ako protikladné a teraz - paradoxne - sa navzájom dopĺňajú. Ide o súčasne prebiehajúce zvyšovanie vzájomnej závislosti ako aj diferenciácie medzi sociálnymi skupinami. Nikdy predtým nebola etnická a politická vzájomná závislosť taká prítomná a zreteľná v našom každodennom živote, nikdy sme neboli takí presvedčení o tom, že rozhodnutia prijímané alebo podmienky prevládajúce ďalej od našich vlastných domovov môžu priamo a niekedy okamžite ovplyvniť náš každodenný život. Tento nárast vzájomnej závislosti - aj jeho všeobecné uvedenie si - skomplikoval formy, podstatu a prepojenia

medziskupinových konfliktov. Príklady by boli zbytočné. Stačí otvoriť akokoľvek noviny a nájdeme príklady hlbokých a bezprostredných problémov presahujúcich geografickú vzdialenosť kultúrne rozdiely alebo rozdiely medzi ekonomickými a politickými systémami. Tieto problémy už nie sú, ako často bývali obmedzené hlavne na tajné schôdze politikov a ich pochybne strategické. Priamo nás ovplyvňujú, a sú ako také vnímané rastúcim počtom ľudí v stále väčšej časti sveta.

Toto rastúce vedomie vzájomnej závislosti sa rozvíjalo zároveň s celosvetovou rozšírenou snahou o diferenciáciu vyvolanú menšinami, ktoré sú často geograficky ako aj svojou kultúrnou a historickou rozmanitosťou navzájom veľmi vzdialené. Existuje však jeden dôležitý prvok spoločný pre mnohé z týchto hnutí: nové požiadavky menšín sú založené na ich práve rozhodnúť sa byť odlišní (zachovať si svoju odlišnosť - oddelenosť) a definovať túto odlišnosť svojimi vlastnými slovami, a nie pojmami implicitne používanými alebo explicitne diktovanými väčšinou. Rastúca vzájomná závislosť viedla k stále širším mnohonárodným ekonomickým a politickým štruktúram; jej výsledkom boli aj silné snahy o decentralizáciu prichádzajúce od menších sociálnych celkov, ktoré si želajú zachovať svoje právo rozhodovať o sebe samých a udržať si svoju vlastnú "identitu".

Toto smerovanie k odlišeniu sa často znamená, že tie skupiny ktoré sa sami vnímajú ako separátne a sociálne znevýhodnené odmietajú sociálne i politický status quo. Toto odmietanie je výsledkom aj dôležitého psychologického vývoja. Ako tvrdí francúzska sociologička Colette Guillauminová (1972) v svojej vynikajúcej knihe o rasistických ideológiách, dôležitý rozpor medzi sociálnymi menšinami a väčšinami je v tom, že "väčšina je forma odpovede na menšinové skupiny: jej existenciu si možno predstaviť len na základe nedostatku jasných, vymedzujúcich kritérií - na rozdiel od skupín, ktoré sú explicitne kategorizované a úzko definované. Alebo, inými slovami, členstvo vo väčšine je založené na možnosti poprieť, že človek patrí k menšine. Je chápané ako sloboda v definovaní seba samého, ako sloboda, ktorá nie je nikdy daná členom menšín, a ktorú si ani nie sú schopní dať sami" (s. 196).

Hoci je sporné, či túto charakteristiku možno aplikovať bez rozdielu na všetky sociálne menšiny, Guillauminová významne prispela k chápaniu sociálno-psychologických aspektov v mnohých situáciách vzťahu menšina - väčšina. Ako sme už videli, menšiny sú často definované na základe kritérií pochádzajúcich od väčšín a nimi rozvíjaných. Sú odlišné určitými spôsobmi, ktoré sú sociálne dôležité, ale sú odlišné od niečoho, čo samo osebe nepotrebuje byť jasne definované. Súčasný trend k odlišeniu sa predstavuje explicitné odmietanie týchto jednostranných definícií. Je to pokus vytvoriť alebo zachovať také kritériá definície skupiny, ktoré nie sú nútené zvukom. Tieto novo vyvíjajúce sa kritériá nie sú zložené z odchýlok od "normy", ale skôr odrážajú pokusy vytvoriť pre skupinu pozitívne hodnotenú identitu, takže jej "výlučnosť" netvorí rôzne stigmy zdanlivých menejcenností. S redefiníciami toho, kto a aký je tesne súvisí sociálne konanie. Neskôr sa vrátame k psychologickým "stratégiám" ktoré používajú menšinové skupiny na dosiahnutie nového sebadefinovania.

Tento silný, na celom svete rozšírený tlak dosiahnuť pozitívne odlišenie je jedným z krajných bodov sociálno-psychologického kontinua postojov menšín k svojmu postaveniu v širšom spoločenstve. Kontinua, ktoré sa pohybuje od úplného akceptovania k úplnému odmietaniu tohto postavenia. Nepochybne, väčšina minorít je niekde v strede tohto kontinua, bližšie k jednému z jeho krajných bodov. Dôležité sú nasledujúce otázky: Aké sú psychologické determinanty a dôsledky akceptovania a odmietania?

"nadradenej" skupine. Toto presvedčenie sa opiera o dôkazy (pozri Williams a Giles, 1978) psychologického spojenia medzi rastúcim počtom žien v istom povolani a poklesom sociálneho statusu alebo prestíže tohto povolania.

Zaujímavú paralelu hľadania nových dimenzií rovnocenného porovnávania možno nájsť v poloexperimentálnych štúdiách francúzskeho sociálneho psychológa Gerarda Lemaina (pozri Lemain et al., 1978). Medzi dvoma skupinami chlapcov v letnom tábore bola zorganizovaná súťaž v stavani chatiek. Jedna skupina však nedostala všetok stavebný materiál ako druhá. Obe skupiny si boli vedomé nerovnosti založenej na zjavne nespravodlivom rozdelení prostriedkov medzi nimi. Potom "horšia" skupina urobila dve veci: po prvé, hoci postavili horšiu chatku, urobili okolo nej malú záhradku. Po druhé, dali sa do ostrej diskusie s deťmi z druhej skupiny aj s dospelými posudzovateľmi, aby dosiahli uznanie legitímnosti svojej práce. Ich argumenty boli asi takéto: sme ochotní uznať, že druhí postavili lepšiu chatku ako je naša, ale musíte rovnako uznať, že naša malá záhrada s plotom obklopujúcim chatku je tiež jej súčasťou a podľa tohto kritéria porovnávania sme jasne lepší.

Tento príklad obsahuje pre našu diskusiu aspoň tri dôležité zavery. Po prvé, určité sociálne podmienky, ktorých výsledkom je "menejcennosť" skupiny, vedú k naozajstnej sociálnej kreativite, k hľadaniu nových konštruktívnych dimenzií sociálneho porovnávania. Po druhé, jeden z hlavných problémov, s ktorými sa pravdepodobne stretáva menšinová skupina pri tomto druhu kreativity, je získanie legitímnosti svojho úsilia. Legitimita má pre skupinu dve stránky. Prvá je, že novo vytvorené alebo novo hodnotené vlastnosti menšiny musia získať široké a pozitívne uznanie vnútri samotnej skupiny. Býva to často ťažké, pretože je ho možné dosiahnuť len vtedy, ak sa dajú preložiť spomínané schémy prijímania svojej "menejcennosti". Druhá podmienka, čo pravdepodobne býva ešte ťažšia, je dosiahnuť od ostatných skupín legitimitu nových foriem rovnosti. Popri konfliktach objektívnych záujmov, ktoré tu často nevyhnutne existujú, platí, že pozitívne hodnotená "sociálna identita" väčšiny a jej jednotlivých členov už nezávisí od výsledkov nejakých sociálnych porovnaní, ako je to u zodpovedajúcich predstáv menšiny. A sme naspäť pri "my sme takí, akí sme, pretože oni nie sú takí, akí sme my", alebo takí dobrí ako my. Niektoré z cyklických zmien v móde odrážali potrebu "nadradených" skupín označiť svoju pretrvávajúcu odlišnosť od druhých. Keď tí zdola začali napodobňovať určitý štýl alebo detaily odevu jasne poukazujúce na "nadradený" status nositeľa, odohrali sa primerané zmeny (pozri Laver, 1964). Nanešťastie, sociálne zmeny hlbšieho dosahu nedať sa tak ľahko vymyslieť ako zmeny v móde; preto niektoré z nových "výtvorov" menšia treba zastaviť, či odmietnuť ich platnosť skôr, než uspejú.

Nakoniec, po tretie, naša diskusia poukazuje na nevyhnutnosť istých foriem súťaživých alebo konfliktných medziskupinových porovnaní a aktivít vtedy, ak sú menšiny pripravené odmietnuť svoj podriadený status aj predstavy o svojich menejcenných

vlastnostiach. Kým existujú zložité spoločnosti, naďalej budú existovať odlišné sociálne skupiny. Ako sme videli, medziskupinové rozdiely ľahko nadobúdajú hodnotové významy, ktoré môžu mať veľkú osobnú dôležitosť pre tých, ktorí sú nepriaznivo zasiahnutí; ale uchovávanie a obrana určitých výsledkov týchto porovnaní sú súčasne dôležité aj pre tých, ktorí z nich získavajú pri utváraní svojho "sociálneho obrazu". Tento proces sa nepodobá nekonečnej sile pôsobiacej na nepohnutelný objekt, pretože ani sila nič je nekonečná, ani objekt nie je nepohnutelný; sociálne situácie zriedka, ak vôbec, ho možno takto chápať. Zárodok konfliktu a napätia sú vždy prítomné, ale pripisovať ich nejakým neurčito chápaným vrozeným ľudským tendenciám sociálnej "agresie" je vedecky povrchné a pochybné. Táto oblasť skúmania sa nezaobera náhodnými a neorganizovanými súbormi individuálnych agresíí.

Nijaké ľahké riešenie nie je na dohľad. Je pravda, že rozličné sociálne skupiny sú schopné vyvolať svoju sebačetu a integritu z rôzne zameraných vynikajúcich výkonov, ktoré nie sú priamo súťaživé. Ale, po prvé, tieto rozličné výkony sú často hodnotené, a to podľa svojej prestíže. Po druhé, sebačeta skupiny musí vychádzať z porovnaní s inými skupinami, vo vzťahu ku ktorým musí skupina dosiahnuť alebo udržiavať výhodné postavenie.

Tieto dosť pesimistické zavery nezohľadňovali to, že medzi sociálnymi skupinami budú nevyhnutne pretrvávajúť konflikty objektívnych záujmov. Ale snáď práve to je to, na čom paradoxne, môže stavať určité nádeje do budúcnosti. Po súčasných podmienok vzájomnej závislosti vyplýva aj to, že málo sociálnych konfliktov medzi skupinami môže mať podobu "nulového súčtu", teda že všetky zisky budú na jednej zo strán a všetky straty na druhej. V súčasných podmienkach vždy musí existovať určité rozdelenie ziskov a strát križom cez deliacu čiaru. V tom prípade môže byť užitočné v každej medziskupinovej situácii zvážiť, či a ako by mohla každá skupina dosiahnuť, zachovať si alebo obrátiť svoje životné záujmy, či záujmy, ktoré sú vnímané ako životné, takým spôsobom, aby to zároveň nepriaznivo neovplyvnilo sebačetu iných skupín. Musíme dúfať, že rastúca zložitosť a prepletenosť medziskupinových konfliktov povedie k progresívnemu odmietaniu jednoduchých riešení typu "všetko alebo nič" a hrubého delenia ľudstva na "my" a "oni". Aby sme pokročili o kusok ďalej, potrebujeme menej hľadieť dozadu a viac plánovať. Niet pochýb, že plánovanie musí zahŕňať dve rozhodujúce oblasti ľudského snaženia: vzdelávanie a sociálnu zmenu, ktorú treba dosiahnuť skutočne efektívnymi legislatívnymi, politickými, sociálnymi a ekonomickými programami. Nebude to ľahké a naivný optimizmus nepomôže tak, ako nepomôžu ani dobré úmysly samotné, akokoľvek úprimné by boli. Je však zrejme, že riešenie sociálnych a psychologických problémov, ktorými sme sa tu zaoberali, patrí k najnalichavejším a najzákladnejším otázkam, ktoré bude treba riešiť vo veľmi veľkom počte krajín (bez ohľadu na "farbu" alebo politický systém) ešte skôr, než skončí toto storočie.

Poznámky

¹ Tento článok (nijako výnimočný) vyšiel v The Times 6. septembra 1978: "Dnes bol políciou v Katerini, južne od Solúna obvinený z vraždy mladý britský autostopár ... Dvadsaťročný pán X., držiteľ britského pasu, pôvodom zo Sri Lanky žijúci v Birminghame, bol vzatý do vyšetrovacej väzby. Je obvinený zo zabitia jedného z dvoch Cigánov, ktorí napadli jeho spoločníčku... on a slečna Y., dvadsaťročná, zo Solihullu v Birminghame, sopovali smerom na Solún. Zobrali ich dvaja Cigáni v malej dodávke... Briti boli donútení jedným z Cigánov s krátkou dvojhlavňovou puškou vystúpiť, zatiaľ čo druhý zaútočil na dievča." Srílančan a dvaja Cigáni sú ako takí identifikovaní. Pokiaľ ide o slečnu Y., ktorá súdca podľa mena je členkou "väčšiny", žiadna ďalšia identifikácia, okrem jej pôvodu z Birminghamu, sa nezдалa nutná. V prípade pána X., tiež z Birminghamu, sme navyše informovaní o jeho "pôvode". Nevieme, či dvaja Cigáni sú "držitelia pasov" gréckych (alebo iných). Zjavne je postačujúce vedieť, že sú to Cigáni. (Prehľad dôkazov a diskusiu o takýchto novinových správach pozri Husband, 1977).

² Dobrý príklad používania sociálnej kategorizácie na redukciu kognitívnej zložitosti sociálneho prostredia poskytuje terénna práca sociálneho antropológa Clydea Mitchella (1970) ako sa uvádza v knihe A. L. Epsteina Ethos and Identity (1978). "Kategorizácia... je všeobecná reakcia v situácii, kde sú sociálne vzťahy prechodné a povrchné, ale zároveň sú početné a rozsiahle. Za takých okolností hľadajú ľudia prostriedky redukujúce zložitost' sociálnych vzťahov, zočí voči ktorým sú postavení. Dosahujú to klasifikovaním ľudí okolo seba do obmedzeného počtu kategórií... Mitchell... ukázal ako Afričania boli schopní redukovať približne sto etnických skupín vyskytujúcich sa v mestskej populácii na malú skupinku kategórií. Takto sa stretávame u mestských Afričanov s modelom sociálnych vzťahov v jednom z jeho aspektov, s určitou celkovou "kognitívnu mapou", pomocou ktorej Afričan v meste nachádza svoju cestu cez bludisko vytvorené skutočnosťou, že priveľa z tých, s ktorými je v priamom či nepriamom kontakte, sú preňho úplní cudzinci" (s. 10-11). (Rozsiahlejšiu diskusiu o sociálnom kategorizovaní pozri Tajfel, 1969, 1978).

³ Že je toto priame sociálne súťaženie stále úplne oprávnené, jasne dokazuje nová výskumná správa z USA (zhmutá v Newsletter of the Institute for Social Research, University of Michigan, Spring 1978): "V roku 1975 bola priemerná hodinová mzda bielych mužov o 36% vyššia ako u čiernych mužov, o 60% vyššia ako u bielych žien a o 78% vyššia ako u čiernych žien... Ale zistenia z panelovej štúdie príjmovej dynamiky jasne ukazujú, že ...priemerné rozdiely v ...kvalifikácii vysvetľujú menej než jednu tretinu rozdielov v príjmoch medzi bielymi mužmi a čiernymi ženami a menej než dve tretiny rozdielov medzi bielymi a čiernymi mužmi." Navyše "...rozdiely v tom, čo ekonomovia nazývajú 'prípútanie k pracovnej sile' skutočne nevysvetľujú žiaden z rozdielov príjmov medzi mužmi a ženami..." (s. 7).